

стабільності в державі, існує нагальна потреба в забезпеченні охорони цих суспільних відносин заходами кримінально-правового характеру. Надані в науковій статті пропозиції щодо криміналізації діянь у сфері банківської діяльності є обґрунтованими з урахуванням доведених провідними вченими факторів криміналізації суспільно небезпечних діянь, ці пропозиції є абсолютно своєчасними й такими, що забезпечать охорону важливої в сучасних умовах сфери суспільних відносин – сфери банківської діяльності. Важливість цих суспільних відносин підкреслюється тим, що банківська діяльність пов'язана із залученням значних коштів, відповідальність за дотримання законності у сфері банківської діяльності покла-

дена на визначене коло осіб, які повинні усвідомлювати цю відповідальність й чітко відповідати встановленим законом вимогам щодо професійності та особистісних характеристик. Необхідність кримінально-правової охорони банківської діяльності зумовлена підвищенням суспільної небезпеки зазначених діянь на сучасному етапі функціонування суспільства, кризою у фінансовій і банківських сферах держави, нагальними потребами в усуненні прогалин чинного законодавства з питань забезпечення безпеки банківської системи, загалом негативними змінами, що відбулися в банківському секторі в нових економічних умовах, і необхідністю охорони їх нормами кримінального права.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дудоров О.О. Кримінально-правова заборона щодо доведення банку до неплатоспроможності: сумнівна законодавча новела / О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан // Право і громадянське суспільство. – 2015. – № 1. – С. 72.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних з банком осіб : Закон України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/218-19>.
3. Гуторова Н.О. Щодо гуманізації відповідальності за злочини у сфері господарської діяльності / Н.О. Гуторова // Теоретичні та прикладні проблеми сучасного кримінального права : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (19–20 квітня 2012 р.). – Луганськ : РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2012. – С. 142.
4. Дудоров О.О. Законодавство України про кримінальну відповідальність за злочини у сфері господарської діяльності – пора визначитися зі стратегією розвитку / О.О. Дудоров, Р.О. Мовчан // Вісник Асоціації кримінального права України. – 2015. – № 2 (5).
5. Кримінальний кодекс Китайської народної республіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://ukknr.ucoz.ru/>.

УДК 343.971

СТРАТЕГІЧНІ ЦІЛІ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИНАМ У СФЕРІ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ЩО ВЧИНЯЮТЬСЯ ПРАЦІВНИКАМИ ДЕРЖАВНОЇ КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

STRATEGIC OBJECTIVES OF PREVENTION OFFICIAL MALFEASANCE COMMITTED BY THE OFFICERS OF STATE CRIMINAL EXECUTIVE SERVICE OF UKRAINE

Ліховіцький Я.О.,
к.ю.н, доцент кафедри кримінального права
Ужгородський національний університет

Стаття присвячена формуванню оптимальної системи стратегічних цілей запобігання злочинам у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками Державної кримінально-виконавчої служби України. Запропоновано та проаналізовано два блоки таких цілей: загальнопревентивні та спеціально-превентивні. Наголошено на стратегічній важливості демілітаризації пенітенціарної системи, забезпеченні її прозорості, відкритості для громадського контролю, а також участі неурядових організацій в процесі виконання покарань, формування моделі високої соціальної значущості працівника вказаної служби.

Ключові слова: працівник Державної кримінально-виконавчої служби, службова діяльність, злочин, запобігання, стратегія, цілі.

Статья посвящена формированию оптимальной системы стратегических целей предупреждения преступлений в сфере служебной деятельности, совершаемых работниками Государственной уголовно-исполнительной службы Украины. Предложены и проанализированы два блока соответствующих целей: общепревентивные и специально-превентивные. Акцентируется внимание на стратегической важности демилитаризации пенитенциарной системы обеспечения её прозрачности, открытости для общественного контроля, а также участия неправительственных организаций в процессе исполнения наказаний, формирования модели высокой социальной значимости работника указанной службы.

Ключевые слова: работник Государственной уголовно-исполнительной службы, служебная деятельность, преступление, предупреждение, стратегия, цели.

The article is devoted to building optimal system of strategic objectives of prevention official malfeasance committed by the officers of State Criminal Executive Service of Ukraine. The logic of strategic goal setting in the sphere of prevention official malfeasance committed by the officers of State Criminal Executive Service of Ukraine is determined by universal civilized course of development of Ukrainian nation and state. It precisely and practically uncontested is linked in liberal humanitarian ideology, which forms specific generally preventive objectives in the sphere of human-centric values and orientations of universal institutional convergence. It proposes and analyses two blocks of such objectives: general preventive and specific preventive. It emphasizes strategic significance of demilitarization of criminal executive system, promoting its transparency, openness for public control, as well as participation of non-governmental organizations in the process of criminal execution, creating the model of paramount social importance of officers of the service analyzed. Talking about the latter, it objectifies necessity of certain demarginalization of State Criminal Executive Service of Ukraine officers, elimination (dilution) of their exceptionalism, alienation by material and connected with it social-psychological criterion.

It emphasizes necessity of coordination of criminal executive politics with economical, legal, criminological and humanitarian politics of the Ukrainian state in the part of minimization of criminal activity of State Criminal Executive Service of Ukraine personnel, enhancement of criminological efficiency of functioning State Criminal Executive Service of Ukraine system as a whole. Specific preventive objectives encompass: enhancement of the complex of criminological significant filters in the selection system for candidates for service in State Criminal Executive Service

of Ukraine; formation of efficient diagnostic system for detecting antisocial criminological significant features of State Criminal Executive Service of Ukraine officers; creation of detecting system for blocking (neutralization) and preclusion of antisocial features of State Criminal Executive Service of Ukraine officers; creation of efficient system of timely detection, preclusion of criminal behaviour of State Criminal Executive Service of Ukraine officers, and prosecuting them; decreasing victimous characteristics of the convicts in connection with official malfeasance committed by State Criminal Executive Service of Ukraine officers. Every of the defined objectives provides the need of its detailed elaboration in a number of tasks set on concrete stage of realization of the strategy taking into consideration available resource opportunities, state of the legal support, personnel potential, specialized educational facilities.

Key words: officer of State Criminal Executive Service, official activity, crime, prevention, strategy, objective.

Злочинність персоналу Державної кримінально-виконавчої служби України (далі – ДКВС України) є суттєвим фактором дисфункції пенітенціарної системи. Відтворення кримінальних практик серед працівників ДКВС України підживлює складний комплекс криміногенної самодетермінації через девальвацію соціального значення цієї служби як такої, а також ускладнення чинників рецидивної, у т. ч. й пенітенціарної, злочинності. Таким чином, ефективне запобігання злочинам у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками ДКВС України, є однією з базових умов стабілізації криміногенної обстановки в країні. Його забезпечення можливе виключно на підставі вираженого стратегічного підходу, реалізація якого дозволяла б сформувати проактивний та перспективний, широкоформатний кримінально-превентивний вплив.

Проблеми запобігання злочинам серед працівників правоохоронних органів, у т. ч. і ДКВС України, розглядалися О. М. Джужею, О. О. Дудоровим, В. О. Глушковым, М. І. Карпенком, О. Г. Кальманом, О. Г. Колбом, М. І. Мельником, В. М. Трубниковим, М. І. Хавронюком, О. В. Шевченком, О. Ю. Шостко, С. В. Якимовою, І. С. Яковець та іншими науковцями. Визнаючи їх суттєвий внесок у розробку заявленої проблематики, варто, тим не менш, вказати на практичну відсутність окремої уваги до стратегічних засад запобігання злочинам у сфері службової діяльності, які вчиняються працівниками ДКВС України.

Метою статті є визначення, опис та обґрунтування стратегічних цілей запобігання злочинам у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками ДКВС України.

Будь-яка діяльність, що організується та реалізується на вищому й центральному рівнях державного управління має відповідати базовим вимогам плановірності, спадковості, наступальності, доцільності й безпечності. Це – аксіома належного публічного адміністрування. Забезпечення вказаних його параметрів зазвичай в науці пов'язується зі стратегічним мисленням. Стратегічний підхід в управлінні формує цілісне й перспективне бачення панорами діяльності, «горизонт» якої визначає конкретні її цілі, завдання, етапи їх вирішення і здійснення. Завдяки такому підходу усувається фрагментарність, неузгодженість, розбалансованість управлінського впливу, синхронізуються зусилля різних суб'єктів на різних рівнях та етапах досягнення генеральної мети й окремих тактичних завдань.

Не є виключенням в цьому сенсі й сфера протидії злочинності. Остання як відносно відокремлений, але, водночас, інтегрований сегмент державного управління в Україні, об'єктивно відтворюється, розвивається в умовах спроб системного реформування ціннісних і цільових засад всієї управлінської моделі в державі, форм організації функціонування її апарату у напрямку подальшої лібералізації публічної політики, економічних відносин, зміцнення та подальшого розвитку культурно-психологічних, історичних основ української політичної нації. Додамо, що ці спроби відбуваються не у ідейно-праксеологічному вакуумі; вони не мають такої структурно-функціональної характеристики, як обмеженість національними кордонами, хоча ними багато в чому і визначаються. Більше того – має місце ініціація реформістського руху в умовах протидії нашою країною інформаційній та військовій агресії, що розгортається.

В цьому аспекті слухними видаються міркування Ю. В. Орлова, який зазначає, що більш гострими стають

ефекти аномії, які продукуються культурними дисонансами поколінь, а інтенсифіковані глобалізаційні тренди конфліктує з принциповими позиціями методологічного націоналізму у публічному управлінні, які все частіше виявляються неспроможними надати адекватну відповідь на активізовані загрози, у т. ч. й криміногенного характеру. Очевидно також стає й низька ефективність існуючих гуманітарних теорій: політичних, соціологічних, кримінологічних, культурологічних тощо. Наростаюча фрагментарність їх змісту на фоні його глибини стає більш явною, що настільки ж явно засвідчує і зростаючий розрив між різними галузями наукового знання, появу так званих «контейнерних» теорій [1, с. 21]. Вважаємо, вчений вірно підкреслює одну з найбільших проблем науки постмодерну загалом – деталізованість, високий ступінь галузевого розвитку та, водночас, неналагодженість міжгалузевих зв'язків. Але це є об'єктивним та, як видається, неминучим наслідком ускладнення знання. Цілісне сприйняття світу, за влучним зауваженням А. С. Гальчинського, – прерогатива Всевишнього [2, с. 49; 3, с. 78]. Мусимо це визнати та сприйняти як методологічну константу, гносеологічну закономірність, якій підпорядковані всі без винятку дослідження. Втім, вочевидь, наскільки це можливо, варто прагнути до формування семіотичних мостів у науковій картині світу, до налагодження міждисциплінарної платформи пізнавального поступу.

Розвиток сучасної української кримінології цілком вкладається у суперечливу логіку зростання масиву та глибини знання, що веде до звуження розуміння. Але ж кримінологічна наука за визначенням є міждисциплінарною, чия доктрина і практика (хоча, слід визнати, вони здебільшого і не є взаємодоповнюваними у вітчизняних реаліях протидії злочинності) мають єднати розрізнені, відособлені фрагменти соціальної реальності в цілісному, а тому системному науково-дослідницькому та управлінському мисленні і впливі. Ці обставини накладають відбиток на весь зміст як генеральної стратегії протидії злочинності, так і видових (за видами злочинності) її відгалужень, стратегій запобігання злочинам. Відтак, ведучи мову про стратегію запобігання злочинам у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками ДКВС України, варто забезпечити належну постановку її цілей, що узгоджуватимуться із розумінням необхідності системного, цілісного реформування державного управління, протидії злочинності загалом та серед означеної категорії суб'єктів, зокрема.

З огляду на це, зауважимо, що найбільш віддаленою метою розроблюваної стратегії є, власне, ефективне запобігання злочинам у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками ДКВС України. Йдеться про зниження їх рівня, зменшення питомої ваги насильницького перевищення влади або службових повноважень працівниками ДКВС України. При цьому не випадковою є вказівка на те, що ця мета є найбільш віддаленою. Її досягнення є результатом дії низки факторів, формування кожного з яких складає самостійну мету інструментального значення. Комбінація останніх визначає, власне, стратегію, стратегічний курс і акценти системної та узгодженої управлінської діяльності. Серед таких цілей можливо виділити два умовні їх блоки: загальнопревентивні та спеціально-превентивні цілі.

Загальнопревентивні цілі окреслюють «конттури» гуманістичної домінанти стратегії запобігання злочинам у

сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками ДКВС України. Вони перебувають поза впливом кримінальної репресії та юрисдикційної діяльності взагалі й зорієнтовані на людиноцентристську трансформацію функціонального змісту кримінально-виконавчої служби. Тож важливо усвідомити, що досліджувана кримінологічна стратегія змістовно є продовженням і деталізацією загальної стратегії реформування пенітенціарної системи. І, хоча остання програмно, документально наразі не визначена, аналіз тих кроків, які невпевнено, повільно, часто не узгоджено, але робляться в Україні на шляху концептуального й інституційного переходу від пенітенціарних практик радянської репресивності до європейської правовозахисної моделі, дозволяє стверджувати про «витання в повітрі», побутування на дескриптивному рівні відповідної соціально-філософської системи координат. Вона постає як інтелектуальна і практична реакція на хронічні й системні проблеми інституту виконання покарань, що закономірно призвели до його значної дисфункції, перетворення його радше на соціальний тягар, осередок формування додаткових криміногенних ризиків, аніж на ефективний інструмент протидії злочинності, оздоровлення суспільного організму.

З огляду на це, загальнопревентивні цілі стратегії запобігання злочинам у сфері службової діяльності, вчинюваним працівниками ДКВС України, багато в чому співпадають з цілями реформування пенітенціарної системи загалом. При цьому, забезпечення вимоги реальності до кримінологічних рекомендацій є однією з базових в структурі критеріїв науковості й соціальної цінності. Тому, враховуючи середньостроковий характер досліджуваної стратегії, не варто ставити питання про перехід до скандинавської тюремної моделі. Цілком зрозуміло, що вирішення цього питання потребує вельми «товстого державного гаманця» й стабільних умов реалізації кримінально-виконавчої політики. Тим не менш, можливою і необхідною є постановка комплексу цілей, реалізація яких, по-перше, вкладається у загальну логіку зазначеного переходу у довготривалій перспективі та, по-друге, матиме на середньостроковому відтинку часу помірний кримінологічний ефект із відповідним кримінально-превентивним та подальшим реформаційним потенціалом. Серед них, можемо виділити такі:

- узгодження кримінально-виконавчої політики з економічною, правовою, безпековою, кримінологічною та гуманітарною державними політиками України в частині зниження кримінальної активності персоналу ДКВС України, підвищення кримінологічної ефективності функціонування пенітенціарної системи в цілому;

- демілітаризація пенітенціарної системи, її остаточний перехід під управлінське начало цивільного відомства (зокрема, Міністерства юстиції України) та утвердження відповідних статутних принципів і правил функціонування нової пенітенціарної, за сутністю – правовозахисної, служби;

- забезпечення її прозорості, відкритості для громадського контролю, а також участі неурядових організацій в процесі виконання покарань (надання консультативних, освітніх, юридичних, медичних послуг тощо);

- формування кадрового ядра пенітенціарної системи, що здатне бути носієм й активною діючою силою практичного виміру ліберально-гуманістичної ідеології державного управління;

- забезпечення професіоналізму персоналу ДКВС України, формування у нього новітніх знань і навичок у сфері перспективних й прогресивних методик і технік соціально-психологічної роботи із засудженими;

- формування моделі високої соціальної значущості працівника ДКВС України, престижності служби в ДКВС України як морально-правової підстави підвищеного соціально-правового навантаження на нього, пов'язаного зі специфічним комунікативним колом (але не зі знелюдненим «спецконтингентом» – об'єктом впливу), психофізіологічним виснаженням тощо. По суті йдеться про необхідність певної демаргіналізації працівників ДКВС України, усунення (послаблення дії) їх виключності, відчуженості за майновим та пов'язаним з ним соціально-психологічним критерієм.

Спеціально-превентивні цілі формуються в зоні об'єктів розгортання спеціально-кримінологічної діяльності. Відтак, можемо говорити про такі з них:

- удосконалення комплексу кримінологічно значущих фільтрів в системі відбору кандидатів на службу в ДКВС України;

- формування ефективної системи діагностики анти-суспільних, кримінологічно значущих якостей працівників ДКВС України;

- розбудова системи блокування (нейтралізації) та запобігання виникненню антисуспільних якостей працівників ДКВС України;

- створення ефективної системи вчасного виявлення, припинення злочинної поведінки працівників ДКВС України, притягнення їх до кримінальної відповідальності;

- зниження віктимності засуджених щодо злочинів у сфері службової діяльності, вчинюваних працівниками ДКВС України.

Підсумовуючи, зауважимо, що логіка стратегічного цілепокладання в площині запобігання злочинам у сфері службової діяльності, що вчиняються працівниками ДКВС України, «продиктована» загальноцивілізаційним поступом українського народу і розвитку держави. Він неодмінно та практично безальтернативно пов'язується з ліберально-гуманістичним світоглядом, який і формує відповідні загальнопревентивні цілі в орбіті цінностей людиноцентризму та орієнтирів інституціональної конвергенції. Спеціально-превентивні ж цілі є дороговказами спеціально-кримінологічного запобігання, визначені із врахуванням сучасних стратегій комплексного репресивно-реститутивного, соціально-психологічного впливу.

Кожна з визначених цілей передбачає необхідність деталізації в низці задач, які мають ставитись на конкретному етапі реалізації стратегії, виходячи з наявних ресурсних можливостей, стану правового забезпечення, кадрового потенціалу, спеціалізованих освітніх спроможностей. Тому перспективи подальших досліджень вбачаються у формуванні напрямів відповідного запобіжного впливу як елементів цілісної стратегії та механізму її реалізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Орлов Ю. В. Політико-кримінологічна теорія протидії злочинності : монографія / Ю. В. Орлов. – Х. : Діса плюс, 2016. – 656 с.
2. Гальчинский А. С. Маркс и современный мир : Гуманистическая доминанта / А. С. Гальчинский. – К. : Лыбидь, 2015. – 328 с.
3. Гальчинський А. С. Лібералізм : уроки для України / А. С. Гальчинський. – К. : Лыбидь, 2011. – 288 с.